

ФОНД БОЗОРИДАГИ АКЦИЯЛАР САВДОСИ ЖАРАЁНЛАРИДА МОЛИЯВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Каримов Акрамжон Икромжон ўғли

Тошкент молия институти "Корпоратив молия ва қимматли қозғалар" кафедраси доценти
email: akram_karimov@tifi.uz

ARTICLE INFORMATION	ABSTRACT
Volume: 1 Issue: 5 DOI: https://doi.org/10.55439/INSURE/vol1_iss5/a17	Мақолада миллий акциялар бозорининг ҳолати бўйича таҳлиллар келтирилган. Акциялар бозорида молиявий технологиялар ва савдо майдонлари бўйича маълумотлар келтириб ўтилган. Ушбу мақоланинг мақсади акциялар бозорида молиявий технологиялардан фойдаланиш ҳолати ва даражасини аниқлаш ҳамда фаолиятни ривожлантиришда талаб этиладиган тадбирларни аниқлашдан иборат. Ушбу қўйилган мақсадларга эришиш йўлида муаллиф томонидан тадқиқотлар амалга оширилган ва натижаларга эришилган.
KEYWORDS	"Қимматли қозғалар", "акция", "фонд бозори", "бирламчи оммавий жойлаштириш(IPO)", "иккиламчи оммавий жойлаштириш(IPO)", "листинг", "делстинг", "маркет-мейкер", "облигация", "купон", "рисксиз фоиз ставкаси", "дивиденд", "хосилавий қимматли қозғалар", "бозор капиталлашуви", "молиявий технологиялар".

Кириш (Introduction/Введение)

Фонд бозори ўзининг имкониятлари ва молиявий инструментлари билан бошқа бозорлардан ажралиб туради. Жаҳон банкининг берган маълумотларига кўра, 2020 йилда фонд бозоридаги маҳаллий компанияларнинг бозор капиталлашуви 93,69 трлн. АҚШ доллари ёки дунё ЯИМ нисбатан 132,9 фоизни ташкил этган[1]. Шунингдек, Халқаро биржалар федерациясининг компанияларнинг бозор капиталлашуви бўйича статистик кўрсаткичларида 2022 йил январ ҳолатига йирик фонд биржаларидан ҳисобланган NYSEда 26,56 трлн. АҚШ доллари, NASDAQда 22,46 трлн. АҚШ доллари, Shanghai Stock Exchange 7,57 трлн. АҚШ доллари, Euronext 7,01 трлн. АҚШ доллари, Japan Exchange Groupда 6,19 трлн. АҚШ доллари, Hong Kong Exchanges and Clearingда 5,40 трлн. АҚШ доллари, LSE Group London Stock Exchangeда 3,57 трлн. АҚШ доллари, National Stock Exchange of Indiaда 3,52 трлн. АҚШ доллари, TMX Groupда 3,23 трлн. АҚШ доллари, Saudi Exchange (Tadawul)да 2,83 трлн. АҚШ доллари, SIX Swiss Exchangeда 2,16 трлн. АҚШ доллари, Korea Exchangeда 2,05 трлн. АҚШ доллари, Nasdaq Nordic and Balticsда 2,27 трлн. АҚШ доллари, Deutsche Boerse AGда 2,39 трлн. АҚШ доллари, Tehran Stock Exchangeда 1,16 трлн. АҚШ долларлик натижалар қайд этилган[2]. Ушбу жиҳатларни инобатга олиб қарайдиган бўлсак, миллий иқтисодиётни ривожлантиришда фонд бозори муҳим аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикасида фонд бозорида эмитентлар сони 621тани ташкил этиб, улардан 614таси 180233,53 млрд. сўм умумий номинал қийматга эга 16443,21 млрд. дона қимматли қозғаларга эга бўлган акциядорлик жамиятлари ҳисобланади. Қимматли қозғалар Марказий Депозитарийсининг расмий маълумотларига кўра, юртимизда 2023 йилнинг 1 ярим йиллиги давомида қимматли қозғалар чиқарилишлари умумий ҳажми 13 471,04 млрд. сўмга кўпайган, лекин акциядорлик жамиятларининг акцияларнинг сони эса 2,80 млрд. донага камайган. Шунингдек, 29 эмитент томонидан чиқарилган 846,80 млрд. сўмлик умумий микдорга эга 557,8 минг

дона корпоратив облигациялар, уларнинг 592,63 млрд. сўмлик микдорга эга 343,6 минг донаси 23та МЧЖ томонидан чиқарилган[3].

Капитал бозорини янада ривожлантириш, унинг инфратузилмасини такомиллаштириш, инвесторларни капитал бозорига жалб этишни рағбатлантириш, чет эл инвесторлари учун маҳаллий фонд бозорида қатнашиш тартибини соддалаштириш ва инвесторларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида «Қимматли қозғалар марказий депозитарийси» давлат унитар корхонасини «Қимматли қозғалар марказий депозитарийси» акциядорлик жамиятига ўзгартириш, «Қимматли қозғалар марказий депозитарийси» акциядорлик жамияти устав капиталидаги давлат акциялари пакетини Марказий банкка бегараз ўтказиш, «Ўзбекистон Республика валюта биржаси» акциядорлик жамияти таъсисчилигида «Миллий клиринг маркази» акциядорлик жамиятини ташкил этиш, давлат улуши 50 фоиз ва ундан юқори бўлган корхоналарнинг акциялари фонд бозорида оммавий тақлиф қилиш орқали жойлаштирилгандан сўнг камида етти йил давомида мазкур корхоналар соф фойдасининг камида 30 фоизи дивиденд тўлашга йўналтирилиши вазифалари белгилаб олинган[4].

Юқоридагиларни инобатга олганда, фонд бозорини ривожлантириш, унга замонавий молиявий технологиялар олиб кириш, молиявий инструментлар рентабеллигини таъминлаш, хорижий ва маҳаллий инвесторларни акциялар савдоси ҳамда оммавий жойлаштириш жараёнларига кенг жалб этиш муҳим аҳамият касб этади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Халқаро амалиётдан маълумки, миллий иқтисодиётни ривожлантиришда фонд бозорининг ўрни ва аҳамияти бекиёсдир. Фонд бозоридаги акциялар савдосида молиявий технологиялардан кенг фойдаланиш, хусусан, маҳаллий ва хорижий инвесторларни акциядорлик жамиятларининг янги лойиҳалари юзасидан молиявий ресурсларни жалб этишида иштирокини таъминлаш соҳа ривожига улкан ҳисса қўшади. Ушбу

йўналишда қатор нуфузли иқтисодиёт соҳасининг вакиллари илмий ва амалий тадқиқотлар олиб бормоқдалар.

Хорижлик иқтисодчи олимлардан Hobbijn Bart, Boyan Jovanovic[5] лар ахборот-коммуникацион технологияларнинг акциялар бозорига таъсирини ўзларининг илмий тадқиқотларида ўрганлар. Уларнинг фикрича, замонавий алоқа воситаларини пайдо бўлиши акциялар савдоси жараёнининг жадаллашувида олиб келди.

Молия тизимини барқарорлигини фонд бозорига таъсирини хорижлик иқтисодчилардан Jianlei Yang ўзининг “Financial stabilization policy, market sentiment, and stock market returns” номли тадқиқотида ўрганиб чиққан[6].

Иқтисодчи олимлардан Dakai Li ўзининг “Forecasting stock market realized volatility: The role of investor attention to the price of petroleum products” номли илмий тадқиқотида акциялар бозорига нарх ўзгарувчанлиги (волатилилик)нинг инвесторларга таъсирини таҳлил қилган[7].

Юртимиз иқтисодчи олимларидан С.Элмирзаев компанияларнинг акциялар бозор баҳосига корпоратив бошқарув ва дивиденд сиёсатининг боғиқлик даражасини кўриб чиққан[8].

Институционал инвесторларнинг фонд бозоригаги акциялар савдосидаги иштирокини иқтисодчи олимлардан С.Омонов ўзининг илмий тадқиқотларида кўриб чиқиб, инвестицион фондларнинг фаолиятини таҳлил этган[9].

Акциялар бозорига давлат улушига эга бўлган акциядорлик жамиятларининг иштироки, давлат-хусусий шерикчилик муносабатларининг ривожланиш босқичлари бўйича иқтисодчи олим Н.Шавкатов бир қатор илмий тадқиқотлар олиб борган[10].

Тадқиқотни амалга оширишда фойдаланилган усуллар (Methods/Методы)

Тадқиқотда қўйилган мақсадларни амалга оширишда мантикий ва таркибий таҳлил қилиш, гуруҳлаштириш, иқтисодий-статистик таҳлил, ўзаро ва қиёсий таққослаш усулларидан самарали фойдаланилди.

Олинган натижалар (Results/Результаты)

Олиб борилган таҳлиллар натижасида миллий фонд бозорига акциялар савдосига таъсир этувчи омиллар, бирламчи ва иккиламчи оммавий жойлаштириш жараёнларини самарали ташкил этиш йўналишлари кўрсатиб ўтилган. Шу билан бирга, акциядорлик жамиятларида корпоратив қимматли қўғозлар даромадлиги ва ликвидлилиги бўйича муаммоли ҳолатлар ҳамда уларни бартараф этиш йўллари асослаб берилган.

Таҳлиллар (Analysis/Анализ)

Халқаро амалиётдан маълумки, миллий иқтисодиётни ривожлантиришда, унга инвестициялар олиб киришда фонд бозоригаги жараёнларни рақамлаштириш, унга молиявий технологияларни кенг жалб этиш муҳим аҳамият касб этади. Зеро, маҳаллий ва хорижий инвесторлар миллий иқтисодиётга инвестициялар киритишда фонд бозори инструментларидан кенг фойдаланадилар. Хусусан, 2021 йил якунларига кўра дунё бўйича тўғридан тўғри инвестициялар қиймати ўтган йилга нисбатан 164 фоизга кўпайиб, умумий ҳисобда 1582 млрд. АҚШ долларини ташкил этган бўлса, жаҳон фонд бозорининг ҳажми 126,9 трлн. АҚШ доллар[11]ини ёки 3.3 фоизлик ошган. Ушбу жиҳатларни ҳисобга олганда, фонд бозори орқали инвестицияларни мамлакат иқтисодиётига олиб кириш ва уни ривожлантиришда соҳага замонавий молиявий технологияларни кенг жалб этиш ҳамда рақамли трансформациялаш ҳозирги замон талаби ҳисобланади.

Молиявий технологияларнинг иқтисодий ривожланишга таъсирини тадқиқ этган иқтисодиёт соҳасидаги олимлар баён этишича, молиявий хизматлар кўрсатувчи ташкилотларнинг операцион харажатларини қисқартириш орқали уларнинг иш самарадорлигини оширишда молиявий технологиялар (финтех) ечимларидан кенг фойдаланиш[12] замон талабидир.

Молиявий технологиялар дейилганда, иқтисодиётда молия хизматларини амалга оширишда, молиявий активлар ва инструментларни ҳаракатини таъминлашда фойдаланиладиган барча турдаги воситалар ва дастурлар жамланмасини эътироф этишимиз мумкин. Банklar ва уларнинг миқдорлари томонидан фойдаланиладиган банк мобил дастурлари, халқаро ва маҳаллий пул ўтказмаларни таъминловчи тизимлар, тўлов тизимлари ҳамда бошқаларни мисол келтирсак бўлади.

Акциядорлик жамиятларининг корпоратив қимматли қўғозлари: акция ва облигациялар, шунингдек, хосилавий қимматли қўғозларининг реализацияси ҳамда бирламчи ва иккиламчи оммавий жойлаштирувлари фонд биржаларида амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасининг “Қимматли қўғозлар бозори тўғрисида”ги қонунига кўра фонд биржаси — оммавий ва ошқора биржа савдоларини олдиндан белгиланган жойда ва белгиланган вақтда ўрнатилган қоидалар асосида ташкил этиш ҳамда ўтказиш орқали фақат қимматли қўғозлар савдоси учун шароитлар яратиб берувчи юридик шахсдир[13].

Акция эмиссавий қимматли қўғоз ҳисобланиб, унинг эгасига акциядорлик жамиятида улушдор сифатида намаён бўлади. Ўзбекистон Республикаси қонунчилигида келтирилган таъриф бўйича, “акция — ўз эгасининг акциядорлик жамияти фойдасининг бир қисмини дивидендлар тарзида олишга, акциядорлик жамиятини бошқаришда иштирок этишга ва у тугатилганидан кейин қоладиган мол-мулкнинг бир қисмига бўлган ҳуқуқини тасдиқловчи, амал қилиш муддати белгиланмаган, эгасининг номи ёзилган эмиссавий қимматли қўғоз”[13] ҳисобланади.

1-расм. Акция турлари[15]

1-расм маълумотларида акция турлари кўрсатиб ўтилган бўлиб, оддий акциялар акциядорлик жамиятларида тўғридан-тўғри бошқарув жараёнида иштирок этишни таъминласа, имтиёзли акцияларда дивиденд ўлиш бўйича аниқ белгиланган фоииз ставкалар мавжудлилиги ҳамда айрим ҳолларда яъни эмитент йиллар давомида дивиденд тўловини амалга оширмаган ёки уставда белгиланган бошқа ҳолатларда улар ҳам акциядорлар умумий ййгилишида овоз бериш ҳуқуқи орқали иштирок этиши мумкин.

Олтин акциядан эса стратегик аҳамиятга эга бўлган компанияларда бошқарувни сақлаб қолиш мақсадида фойдаланилади. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2007 йил 24 июлдаги 151-сон “Давлат томонидан акциядорлик жамиятларини бошқаришда иштирок этиш махсус ҳуқуқи (‘олтин акция’)дан фойдаланиш тартиби” тўғрисида қарорида “Мамлакат иқтисодиёти учун устувор аҳамиятга эга бўлган стратегик тармоқларнинг хусусийлаштириладиган айрим акциядорлик жамиятларини бошқаришда давлат иштирокининг махсус ҳуқуқи. «Олтин акция» устав капиталда давлат улуши бўлмаган ёки бу улуш 25 фоиздан ортиқ бўлмаган акциядорлик жамиятларида Давлат мулкни сотиш бўйича тендер савдолари ўтказувчи давлат комиссиясининг қарори билан белгиланадиган муддатга жорий этилади. «Олтин акция» қийматга эга эмас, бировнинг ихтиёрига ўтказилмайди ва гаровга қўйилмайди, устав фонди миқдорини белгилашда ва дивидендларни қўшишда ҳисобга олинмайди”[14] дея қайд этилган. Лекин, ушбу қарор Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2022 йил 26 октябрдаги 619-сонли «2021-2025 йилларда давлат иштирокидаги корхоналарни бошқариш ва ислох қилиш стратегияси қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Хукуматининг айрим қарорларига ўзгартириш ва қўшимчалар киритиш, шунингдек, баъзиларини ўз қучини йўқотган деб ҳисоблаш тўғрисида»ги қарорига асосан ўз қучини йўқотган.

Акциялар савдосида листинг ва делистинг тушунчалари мавжуддир. Фонд биржаси томонидан белгиланган талабалар асосида эмитентнинг қимматли қўғозини савдоларга қўйиш “листинг” бўлса, уни савдолардан чиқариш “делистинг”.

Ўзбекистон Республикасида фонд бозоригаги акциялар ва облигациялар бўйича савдолар “Тошкент” республикаси фонд биржаси томонидан ташкиллаштирилиб, 2022 йил бўйича қимматли қўғозларнинг ҳудудлар кесимида савдо натижалари қуйидагича кўрсаткичларга эришилди(1-жадвал).

1-жадвал
“Тошкент” республика фонд биржасида 2022 йил бўйича қимматли
қоғозларнинг ҳудудлар кесимида савдо натижалари[16]

Ҳудудлар	Эмитент лар сони	Битимлар сони	Қимматли қоғозлар сони	Битимлар ҳажми, сўм
Қорақалпоғистон Республикаси	5	83	3194490	39 293 691 648,92
Андижон вилояти	4	8601	41814582	16 769 840 129,57
Бухоро вилояти	9	648	9689323	16 051 218 885,17
Фарғона вилояти	10	9062	10429576	60 999 925 563,36
Жиззах вилояти	1	301	34658	126 710 383,05
Наманган вилояти	4	1245	135944	4 037 097 570,22
Навоий вилояти	3	6822	4359403	14 602 655 278,41
Қашқадарё вилояти	8	169	512833	12 513 676 356,32
Самарқанд вилояти	2	305	1357135	14 167 059 932,03
Сирдарё вилояти	2	4	150663	326 102 481,09
Тошкент шаҳри	47	34984	36066662551	2 658 061 671 456,47
Тошкент вилояти	16	18479	11010930	1 962 863 604 773,77
Хоразм вилояти	3	20	5408094	16 394 164 342,02
Жами	114	80723	36154760182	4 816 207 418 800,40

1-жадвал маълумотларида Ўзбекистон Республикасида ҳудудлар бўйича акциялар савдоси бўйича маълумотлар берилган бўлиб, энг юқори кўрсаткичлар Тошкент шаҳри – 2,658 трлн. сўм, Тошкент вилояти – 1,962 трлн. сўм ва Фарғона вилояти – 60,99 млрд. сўм қайд этилган.

“Тошкент” республика фонд биржаси савдо платформалари бир неча бўлимларга бўлинади:

Акция бозори модули “Stock market” – биржа томонидан фақат акциялар билан савдо қилиш учун шарт-шароитлар яратилган савдо майдони.

Облигация бозори модули “Bond market” – биржа томонидан фақат облигациялар билан савдо қилиш учун шарт-шароитлар яратилган савдо майдони. Облигациялар бўйича купонлар яъни фойзалар инвесторларга тўланади.

Main Board – қимматли қоғозлар билан савдоларни амалга оширишга мўлжалланган системанинг асосий савдо платформаси ҳисобланади.

Nego Board – келишилган аукцион режимида ҳажми чиқарилган қимматли қоғозлар умумий сонининг камида 1 фойзини ташкил этувчи қимматли қоғозлар пакетлари билан битимлар тузиш учун мўлжалланган системанинг савдо майдони.

Юқоридаги савдо платформалари бўйича 2022 йилдаги натижалари қуйидаги 2-жадвалда акс эттирилган.

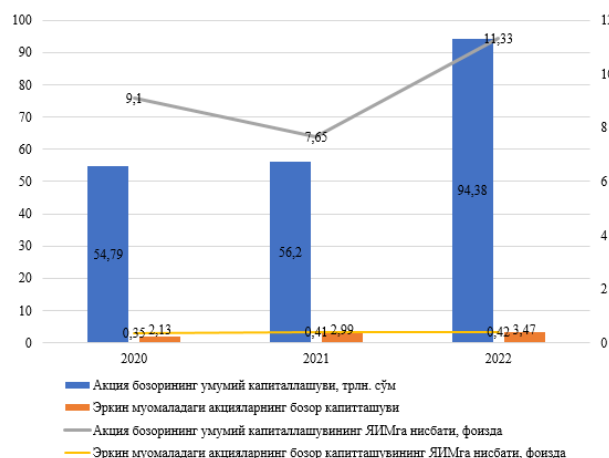
2-жадвал
“Тошкент” республика фонд биржасида 2022 йил бўйича қимматли
қоғозлар савдо натижалари[16]

Бозор	Савдо майдон	Битимлар сони	Қимматли қоғозлар сони	Битимлар ҳажми
UZSE STOCK	Main Board	80574	18 811 960 914	1 172 438 072 095,12
UZSE BOND	Nego Board	78	17 342 774 271	3 533 352 525 763,82
	Main Board	71	24997	110 416 820 941,46
Жами		80723	36154760182	4 816 207 418 800,40

2-жадвал маълумотларида “Тошкент” республика фонд биржасининг платформаларида 2022 йил бўйича қимматли қоғозлар савдо натижалари баён этилган бўлиб, энг юқори кўрсаткичлар “UZSE STOCK Nego Board” қайд этилган. Умумий савдолар ҳажми 4,816 трлн. сўмни ташкил этган. Ушбу кўрсаткичларга эришишда, акцияларни “бирламчи оммавий жойлаштириш(IPO)”, “иккиламчи оммавий жойлаштириш(SPO)” амалиётлари муҳим ҳисобланади. IPO - бу эмитент томонидан чиқарилган қимматли қоғозларни фонд биржаси орқали инвесторларга маълум муддатда ва нарх диапазониди бирламчи таклиф этиш бўлса, SPO –йирик акциядорнинг акциялар пакетини фонд биржасидаги оммавий сотув жараёнидир. IPO ва SPO жараёнларидан кейин бозорни қўллаб қувватлашда маркет-мейкерлик фаолияти андерайторлар томонидан амалга оширилади.

Акциялар бозорида бозор капиталлашуви тушунчаси компаниянинг эркин муомаладаги барча акцияларининг жорий бозор баҳосига қўпайтириш орқали аниқланиб, амалий жиҳатдан

компаниянинг бозор баҳоси ҳисобланади. Фонд бозоридаги акциялар савдоси жараёнларида компанияларнинг бозор капиталлашуви муҳим аҳамият эга ҳисобланиб, молиявий технологиялардан самарали фойдаланиш орқали ушбу кўрсаткични ошириш мумкин. Қуйида миллий акциялар бозорининг капиталлашув даражасини кузатишимиз мумкин(2-расм).

2-расм. Миллий акциялар бозорининг капиталлашув даражаси[16]

2-расм маълумотларида миллий акциялар бозорининг капиталлашув даражаси кўрстиб ўтилган бўлиб, умумий кийматда ўсиш тенденцияси кузатишган.

Натижалар интерпретацияси (Discussion/Обсуждение)

Ушбу тадқиқотни амалга ошириш давомида қуйидаги саволлар пайдо бўлди ва уларга қуйидагича жавоблар шаклланди: фонд бозорида акциялар савдосининг, хусусан, эркин муомаладаги акциялар салмоғи қай даражада? Дивиденд ва корпоратив бошқарувнинг акциялар савдосидаги ўрни қандай? Фонд бозорида корпоратив қимматли қоғозлар савдоси йиллик ўсишнинг даражасига қандай ҳолатлар салбий таъсир кўрсатмоқда? Йиллик ўсишни ошириш учун нималар қилиш керак? Мазкур тадқиқотни амалга ошириш давомида ушбу саволларга асосли жавоблар шакллантирилди.

Мақола бўйича хулоса ва таклифлар (Conclusions/Заключения)

Фонд бозоридаги акциялар савдоси жараёнларида молиявий технологиялар ўрни хусусидаги илмий-назарий қарашларни ўрганиш натижаларига асосан:

- миллий иқтисодиётда фонд бозорини рақамли трансформациялаш юқоридаги савдо жараёнлари бўйича кўрсаткичларни ошишига ҳамда индивидуал инвесторларни кенг жалб этишга имкон беради. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, рақамлаштириш жараёнида бозор рискларини ҳам инобатга олиш муҳимдир;
- фонд бозори орқали қимматли қоғозларни оммавий жойлаштиришда IPO ва SPO жараёнлари муддатларини аниқ ҳамда қисқа (бир ҳафта) қилиб белгилаш;
- миллий фонд бозори капиталлашувини оширишда корпоратив қимматли қоғозлар савдосида молиявий технологиялардан кенг фойдаланиш;
- рентабеллиги юқори бўлган акциядорлик жамиятларини фонд бозорида акцияларини оммавий таклиф жараёнини ташкил этиш орқали орқали хусусийлаштириш.

References:

1. <https://data.worldbank.org/indicator/CM.MKT.LCAP.GD.ZS>
2. <https://focus.world-exchanges.org/issue/june-2022/market-statistics>
3. Қимматли қоғозлар Марказий Депозитарийсининг расмий маълумотлари: <https://uzcsd.uz/api/Website/GetPdfById1336>
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 02.09.2023 йилдаги ПҚ-291-сон “Капитал бозорини ривожлантиришнинг қўшимча чора-тадбирлари тўғрисида” қарори, (Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 04.09.2023 й., 07/23/291/0667-сон)
5. Hobbijn, Bart, and Boyan Jovanovic. "The information-technology revolution and the stock market: Evidence." American Economic Review 91.5 (2001): 1203-1220.

6. Jianlei Yang "Financial stabilization policy, market sentiment, and stock market returns" Finance Research Letters, Volume 52, 2023, 103379, ISSN 1544-6123, (<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1544612322005566>)
7. Li D. Forecasting stock market realized volatility: The role of investor attention to the price of petroleum products //International Review of Economics & Finance. – 2023.
8. Elmirzayev, S. "Dividend Policy Analysis and Dividend Aristocrats in Developed Countries." Scientific-electronic journal "International Finance and Accounting 2 (2020).
9. Omonov S. INSTITUTIONAL INVESTORS AND ROBO-ADVISORS IN THE CAPITAL MARKET: SPECIFIC FEATURES AND FOREIGN EXPERIENCE //International Finance and Accounting. – 2021. – Т. 2021. – №. 3. – С. 26.
10. Shavkatov N. ANALYSIS OF INFRASTRUCTURE PROJECTS ON THE BASIS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AND THEIR FINANCIAL EFFICIENCY INDICATORS //International Finance and Accounting. – 2020. – Т. 2020. – №. 6. – С. 5.
11. БМТнинг Савдо-сотиқ ва ривожланиш бўйича комиссияси (UNCTAD) (<https://unctad.org/publications>) ҳамда Қимматли қозғалар саноати ва молиявий бозорлар ассоциацияси (<https://www.sifma.org/resources/research>) маълумотлари
12. Ходжимамедов А. Рақамли трансформация шароитида инновацион банк хизматларидан фойдаланиш йўллари //Economics and Innovative Technologies. – 2023. – Т. 11. – №. 1. – С. 368-378.
13. Ўзбекистон Республикасининг "Қимматли қозғалар бозори тўғрисида"ги Қонуни 2015 йил 3 июнь, ЎРҚ-387-сон
14. Ўзбекистон Республикаси Вазиirlар Маҳкамасининг 2007 йил 24 июлдаги 151-сон "Давлат томонидан акциядорлик жамиятларини бошқаришда иштирок этиш махсус ҳукуки («олтин акция»)дан фойдаланиш тартиби" тўғрисида қарори, Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й., 29-30-сон, 307-модда, 2010 й., 44-45-сон, 381-модда; 2013 й., 33-сон, 438-модда; 2016 й., 6-сон, 56-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 15.04.2020 й., 09/20/217/0426-сон; 07.07.2020 й., 09/20/425/1034-сон
15. Karimov A. I. THE EXPERIENCE OF INVOLVING THE POPULATION'S FREE MONEY IN THE DEVELOPMENT OF THE SECURITIES MARKET //International Finance and Accounting. – 2020. – Т. 2020. – №. 6. – С. 18
<https://uzse.uz/system/analytics..>